

Sociology of Education

Modeling Self-Esteem and Differentiation with the Mediation of Responsibility on Absolutism in Order to Educational Cultural Pathology of Adolescents

Farshad Ferdosi¹ , Najmeh Vakili^{2*}

1. PhD student, Department of Educational Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** najmeh_vakili@yahoo.com

Receive: 2023/06/14
Accept: 2023/10/11
Published: 2023/11/04

Keywords:

Self-esteem, Differentiation,
Responsibility, Absolutism,
Educational Cultural Pathology.

Article Cite:

Ferdosi F, Vakili N. (2023). Modeling Self-Esteem and Differentiation with the Mediation of Responsibility on Absolutism in Order to Educational Cultural Pathology of Adolescents, *Sociology of Education*. 9(2): 197-206.

Purpose: Absolutism is rooted in naturalistic thinking and absolutists believe that certain principles and concepts are fixed in different cultures. The self-esteem and differentiation can impact on the beliefs of absolutism in order to educational cultural pathology of adolescents, therefore, the present study was conducted with the aim of modeling self-esteem and differentiation with the mediation of responsibility on absolutism in order to educational cultural pathology of adolescents.

Methodology: The current research was descriptive from type of correlation. The research population was secondary high school students of Tehran, which 385 people of them were selected as a sample by multi-stage cluster sampling method. The research tools were researcher-made questionnaires of self-esteem, differentiation, responsibility and absolutism, which their face validity was confirmed by experts' opinion and their reliability was obtained above 0.80 by Cronbach's alpha method. Data were analyzed by structural equation modeling in SPSS and AMOS software.

Findings: The findings showed that the model of self-esteem and differentiation with the mediation of responsibility on absolutism had a good fit. In the mentioned model, self-esteem and differentiation had a direct and significant effect on responsibility, self-esteem, differentiation and responsibility had a direct and significant effect on absolutism, and self-esteem and differentiation with the mediation of responsibility had an indirect and significant effect on absolutism ($P < 0.05$).

Conclusion: The results indicated the effective role of self-esteem and differentiation with the mediation of responsibility on absolutism. Therefore, planners and specialists of adolescent educational cultural activities in order to reduce absolutism can seek to design and implement programs to improve self-esteem, differentiation and responsibility.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2023.2003213.1414>

<https://dorl.net/dor/10.22034/ijes.2021.541983.1184>

Creative Commons: CC BY 4.0

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

مدل‌یابی عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی به منظور آسیب‌شناسی فرهنگی تربیتی نوجوانان

فرشاد فردوسی^۱، نجمه وکیلی^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری گروه علوم تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

✦ ایمیل نویسنده مسئول: najmeh_vakili@yahoo.com

چکیده

مقاله تحقیقاتی

۱۴۰۲/۰۳/۲۴

دریافت:

۱۴۰۲/۰۳/۱۹

پذیرش:

۱۴۰۲/۰۹/۱۳

انتشار:

هدف: مطلق‌گرایی ریشه در تفکر رویکرد طبیعت‌گرایی دارد و مطلق‌گرایان باور به ثابت‌بودن برخی اصول و مفاهیم در فرهنگ‌های مختلف دارند. عزت‌نفس و تمایز یافتگی می‌تواند بر باورهای مطلق‌گرایی به منظور آسیب‌شناسی فرهنگی تربیتی نوجوانان تاثیر بگذارند، لذا پژوهش حاضر با هدف مدل‌یابی عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی به منظور آسیب‌شناسی فرهنگی تربیتی نوجوانان انجام شد.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران بودند که ۳۸۵ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش پرسشنامه‌های محقق ساخته عزت‌نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت‌پذیری و مطلق‌گرایی بود که روایی صورتی آنها با نظر خبرگان تایید و پایایی آنها با روش آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۸۰ به‌دست آمد. داده‌ها با روش مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS و AMOS تحلیل شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مدل عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی برازش مطلوبی داشت. در مدل مذکور عزت‌نفس و تمایز یافتگی بر مسئولیت‌پذیری اثر مستقیم و معنادار، عزت‌نفس، تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی اثر مستقیم و معنادار و عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی اثر غیرمستقیم و معنادار داشت ($P < 0/05$).

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج حاکی از نقش موثر عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی بود. بنابراین، برنامه‌ریزان و متخصصان فعالیت‌های فرهنگی تربیتی نوجوانان برای کاهش مطلق‌گرایی می‌توانند به‌دنبال طراحی و اجرای برنامه‌هایی برای بهبود عزت‌نفس، تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری باشند.

واژگان کلیدی:

عزت‌نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت‌پذیری، مطلق‌گرایی، آسیب‌شناسی فرهنگی تربیتی.

استناد مقاله:

فردوسی ف، وکیلی ن. (۱۴۰۲). مدل‌یابی عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی به منظور آسیب‌شناسی فرهنگی تربیتی نوجوانان، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. ۹(۲): ۱۹۷-۲۰۶.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2021.541983.1184>https://dorl.net/dor/2_10.22034/ijes.2021.541983.1184

Creative Commons: CC BY 4.0

مقدمه

یکی از مهم‌ترین مراحل رشد انسان، مرحله نوجوانی است که مرحله گذر از کودکی به جوانی می‌باشد و در این مرحله نوجوانان در پی یافتن هویتی مستقل برای خود هستند (Roden, Schmidt and Holland-Hall, 2020). در مرحله نوجوانی، نوجوانان با مشکلات فردی، خانوادگی، تحصیلی، اجتماعی، هیجانی و روانشناختی زیادی مواجه می‌شوند و بر همین اساس پژوهش بر روی این گروه و تلاش برای کاهش مشکلات آنان و ارتقای سلامت آنها ضروری است (Baumeister-Lingens, Rothe, Wolff, Gerlach, Koenig and Sigrist, 2023). اهمیت مسئله مذکور وقتی مشخص‌تر می‌شود که آثار و پیامدهای مرحله نوجوانی تا پایان عمر همراه نوجوانان باقی می‌ماند و بر همه جنبه‌های زندگی آنان تاثیر می‌گذارد (Davies, Stoney, Hutton, 2021). یکی از مباحث قابل بررسی در نوجوانان، مطلق‌گرایی است که ریشه در در تفکر رویکرد طبیعت‌گرایی دارد و نخست از نظرهای ارسطو و سوفسطائیان آغاز و سپس در اندیشه‌های رواقیون گسترش یافت و در سده‌های اخیر با ظهور عصر روشنگری اروپا و مکتب حقوق طبیعی به‌ویژه در فرانسه جرقه زد و با انقلاب سال ۱۷۸۹ این کشور شعله‌ور شد (Safayi Sangari and Gordi, 2018). بر اساس مطلق‌گرایی برخی از اصول مطلق و عام و مستقل از شرایط مکان و زمان هستند. به عبارت دیگر، برخی اصول ثابت و جاودانه هستند و سعادت‌گرایان، لذت‌گرایان، وجودگرایان و بیشتر از آنها وظیفه‌گرایانه به این نظریه پایبند می‌باشند (Dehqaninejad, 2013). مطلق‌گرایان یا جهان‌شمولان به ثابت‌بودن برخی اصول و مفاهیم در فرهنگ‌های مختلف بر اساس توافقات مشترک جهانی باور دارند که در همه زمان‌ها و مکان‌ها قابل اعمال می‌باشند و هر فعالیتی به دور از این هنجارها توجیه‌ناپذیر است (Safayi Sangari and Gordi, 2018).

متغیرهایی مانند عزت‌نفس و تمایز یافتگی می‌توانند بر مطلق‌گرایی تاثیر بگذارند. عزت‌نفس یکی از ارزشمندترین و اساسی‌ترین عوامل موثر در رشد مطلوب شخصیت کودکان و نوجوانان است که نقش مهمی در ارتقای سازگاری و سلامت دارد (Caton, 2021). عزت‌نفس به‌عنوان یک پدیده عاطفی و فرآیند پویا تحت تاثیر موفقیت‌ها و شکست‌های است و موفقیت باعث بهبود آن و شکست باعث افت آن می‌شود (Akpassa, Yemitan, Ogunbanjo and Oyapero, 2022). این سازه به معنای نگرش مثبت یا منفی نسبت به خود است که نشان‌دهنده ارزیابی خود بر اساس باورهای دیگران طبق فرآیندهای عاطفی (احساس‌ها، تمایل‌ها و نگرش‌های مثبت و منفی درباره خود) و شناختی (افکار، باورها و شناخت‌های مثبت و منفی درباره خود) می‌باشد (Yang et al, 2019). عزت‌نفس میزان تأیید، پذیرش و احساس ارزشمندی فرد نسبت به خود است که به‌عنوان تعدیل‌کننده و مهم‌ترین منبع فردی سازگاری در برابر تنش‌ها عمل می‌نماید (Radhakrishnan, et al, 2021). همچنین، تمایز یافتگی هم یک فرآیند و هم یک ویژگی شخصیتی است که باعث می‌شود فرد خود را از نظام خانوادگی با سطوح متفاوت دلبستگی بدون جدایی عاطفی متمایز کند یا جدا سازد (Liu, Luo, Wu, Wang and Wu, 2016). تمایز یافتگی یعنی توانایی دستیابی به کنترل عاطفی در عین ماندن در جو خانواده که این مفهوم نشان‌دهنده میزان توانمندی فرد برای تفکر واقع‌بینانه درباره موضوع‌های عاطفی در خانواده می‌باشد و حاکی از نوعی ظرفیت درون فردی برای متمایز کردن تفکر، احساس و توانایی بین فردی برای حفظ استقلال درون بافت روابط عمیق خانوادگی است (Peleg and Zoabi, 2014). تمایز یافتگی مهم‌ترین مفهوم سیستم‌های نظریه خانواده است که میزان توانایی فرد در تفکیک فرآیندهای عقلانی و احساسی را نشان داده و بر اساس این مفهوم فرد به حدی از استقلال عاطفی می‌رسد که بتواند در موقعیت‌های عاطفی و هیجانی، بدون غرق در جو عاطفی آن موقعیت‌ها به‌صورت عقلانی و خودمختاری تصمیم‌گیری کند (Mongan Simon, DiPlacido and Conway, 2019). افراد تمایز یافته می‌توانند خود را از دلبستگی‌های عاطفی در خانواده بدون قطع رابطه با آنها جدا نمایند و افکار، احساس‌ها و فعالیت‌های خودشان را بدون احساس اجبار از سوی دیگران انجام می‌دهند و افراد تمایز نیافته تمایل دارند که در روابط با خانواده خود ذوب شوند و این افراد از نظر عاطفی بسیار به خانواده وابسته هستند و به دشواری می‌توانند بر اساس احساس و افکار خود عمل نمایند (Lahav, Stein and Solomon, 2016).

یکی از متغیرهایی که در این پژوهش بررسی می‌شود، مسئولیت‌پذیری است که نشان‌دهنده تعهد و پایبندی به انجام مجموعه وظیفه‌ها و تکلیف‌هایی برای حفظ و ارتقای گروه یا جامعه می‌باشد (Darbishire, Prichard and Devine, 2023). مسئولیت نشان‌دهنده احساس تعهد، پاسخگویی و وظیفه‌شناسی برای اجرای دستورها، تکلیف‌ها، قانون‌ها و رعایت هنجارها و معیارهای اجتماعی بر عهده فرد است (Mosotho, Timile and Joubert, 2017) و مسئولیت‌پذیری یک انتخاب آگاهانه و بدون اجبار در تعیین رفتار خود و چگونگی رفتار با دیگران در ارتباط‌ها و مناسب‌های اجتماعی می‌باشد (Chan, 2019). مسئولیت‌پذیری زمینه‌ساز بسیاری از موفقیت‌های فرد در زندگی است که خانواده، روابط اجتماعی و تعامل‌های بین فردی باعث شکل‌گیری و رشد آن می‌شود (Kossaiyfy, Hleihel and Lahoud, 2017).

پژوهش‌های اندکی درباره روابط عزت‌نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت‌پذیری و مطلق‌گرایی انجام شده است. برای مثال (Tavassoli, Chalabi, Ebrahimpour and Khoramdel, 2015) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عزت‌نفس به‌صورت مستقیم بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان و به‌صورت غیرمستقیم با واسطه خودمختاری و انصاف بر مسئولیت‌پذیری آنان تاثیر معنادار داشت. نتایج پژوهش Agbuga (2014) نشان داد که بین

عزت‌نفس و مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی بوسورها همبستگی مثبت و معنادار وجود داشت. (2011) Faghihipour, Atashi and Faghihipour. ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عزت‌نفس و مسئولیت‌پذیری فرماندهان نظامی رابطه مثبت و معنادار داشت. در پژوهشی دیگر Mergler, Spencer and Patton (2007) گزارش کردند که بین مسئولیت‌پذیری فردی، هوش هیجانی و عزت‌نفس نوجوانان و جوانان همبستگی مثبت و معنادار وجود داشت. همچنین، نتایج پژوهش Homaei and DashtBozorgi (2018) نشان داد که بین تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری دانشجویان پرستاری رابطه مثبت و معنادار وجود داشت. (2015) Masoumi and Bazazian. ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که تمایز یافتگی دانشجویان دختر با مسئولیت‌پذیری و جرأت‌ورزی آنان رابطه مثبت و معنادار داشت. در پژوهشی دیگر Vancea (2013) گزارش کرد که یکپارچه‌سازی رشد فردی از طریق کاهش اضطراب و افسردگی و افزایش رضایت از خود، مسئولیت‌پذیری و هوش هیجانی باعث افزایش تمایز یافتگی شد.

امروزه تنوع و گوناگونی فرهنگی و تلاش برای از میان برداشتن آنها مقوله‌های غیرقابل انکار در سطح جهانی هستند. الگوهای فرهنگی تربیتی هر تمدنی از بخش خاصی از باورهای آن جامعه سرچشمه می‌گیرد و هر فرهنگی از فناوری مادی یا ویژگی‌های فرهنگی تربیتی گزینش شده‌ای استفاده می‌کند که همه رفتارهای انسانی در راستای آن تبیین می‌شود. همچنین، با توجه به حساسیت دوره نوجوانی و آسیب‌پذیری نوجوانان، شناخت ویژگی‌های آنان و شرایط و جو حاکم بر خانواده آنان می‌تواند به متخصصان و برنامه‌ریزان در طراحی و اجرای برنامه‌هایی برای کاهش آسیب‌پذیری نوجوانان مفید واقع شود. مطلق‌گرایی ریشه در تفکر طبیعت‌گرایانه دارد و بررسی آن در نوجوانان می‌تواند به شناخت بهتر آنان کمک نماید. همان‌طور که در پیشینه پژوهشی مشخص است، پژوهشی درباره رابطه عزت‌نفس، تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری با مطلق‌گرایی یافت نشد و در مجموع، پژوهش‌های بسیار اندکی درباره مطلق‌گرایی انجام شده و در این زمینه به‌ویژه در زمینه رابطه عزت‌نفس، تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری با مطلق‌گرایی خال‌های پژوهشی بسیاری مشاهده می‌شود. نکته حائز اهمیت دیگر اینکه با استفاده از همین پژوهش‌های همبستگی می‌تواند متغیرهایی که رابطه بیشتری با مطلق‌گرایی دارند را شناسایی و با استفاده از آنها برنامه‌هایی برای کاهش مطلق‌گرایی طراحی و اجرا کرد. مطلب مهم دیگر اینکه انجام این مطالعه می‌تواند به توسعه دانش روانشناسی و علوم تربیتی در زمینه مطلق‌گرایی به‌ویژه در نوجوانان و شناخت بهتر این مفهوم در این گروه کمک نماید. بنابراین، مطلق‌گرایی ریشه در تفکر رویکرد طبیعت‌گرایی دارد و مطلق‌گرایان باور به ثابت‌بودن برخی اصول و مفاهیم در فرهنگ‌های مختلف دارند. عزت‌نفس و تمایز یافتگی می‌تواند بر باورهای مطلق‌گرایی به منظور آسیب‌شناسی فرهنگی تربیتی نوجوانان تأثیر بگذارند، لذا پژوهش حاضر با هدف مدل‌یابی عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی به منظور آسیب‌شناسی فرهنگی تربیتی نوجوانان انجام شد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تهران بودند که ۳۸۵ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. در این روش نمونه‌گیری ابتدا شهر تهران به پنج بخش شمالی، جنوبی، شرقی، غربی و مرکزی تقسیم و دو بخش آن به روش تصادفی انتخاب و سپس از هر بخش تعدادی مدرسه دخترانه و پسرانه به روش تصادفی انتخاب و از هر مدرسه منتخب تعداد سه کلاس در پایه‌های مختلف (دهم، یازدهم و دوازدهم) به روش تصادفی انتخاب و همه دانش‌آموزان کلاس‌های منتخب به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

در این مطالعه ملاک‌های ورود به مطالعه شامل زندگی همراه با پدر و مادر، امضای فرم رضایت‌نامه و شرکت آگاهانه در پژوهش توسط دانش‌آموزان و یکی از والدین آنها، عدم اعتیاد و مصرف داروهای روان‌پزشکی مانند ضد اضطراب و ضد افسردگی، عدم سابقه مردودی در پایه‌های گذشته، داشتن سلامت جسمی و روانی بر اساس نظر کادر اجرایی مدرسه (مشاور یا معاون) و عدم دریافت خدمات روانشناختی در سه ماه گذشته و ملاک‌های خروج از مطالعه شامل انصراف از تکمیل کردن ابزارهای پژوهش و نقص در تکمیل آنها (حداقل ۱۰ درصد عدم پاسخگویی) بودند.

برای انجام این مطالعه ابتدا هماهنگی‌های لازم با مسئولان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران به عمل آمد و سپس هماهنگی لازم با برخی مسئولان مدارس دوره دوم متوسطه که به روش تصادفی انتخاب شده بودند و مسئولان اداره آموزش و پرورش مناطق آنها انجام شد. سپس، اهمیت و ضرورت پژوهش برای دانش‌آموزان منتخب تشریح و تبیین و سپس از آنها خواسته شد تا فرم رضایت‌نامه و شرکت آگاهانه در پژوهش را امضاء نمایند و پس از توضیح اهمیت و ضرورت پژوهش برای والدین خود، از آنان نیز بخواهند که فرم مذکور را امضاء نمایند. در مرحله بعد، ابزارهای پژوهش در اختیار دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه گذاشته شد و از آنان خواسته شد تا به ابزارهای پژوهش به‌صورت کامل و صادقانه پاسخ دهند. لازم به ذکر است که برای آنان توضیح داده شد که هیچ پاسخ صحیح یا غلطی وجود ندارد و بهترین پاسخ، پاسخی است که گویای وضعیت واقعی آنها باشد.

در این مطالعه، علاوه بر فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی شامل جنسیت، نوع مدرسه و پایه تحصیلی از پرسشنامه‌های محقق‌ساخته عزت‌نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت‌پذیری و مطلق‌گرایی استفاده شد. پرسشنامه‌های مذکور شامل ۵۵ گویه بود که برای پاسخگویی به هر یک از آنها از مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای

از خیلی کم با نمره یک تا خیلی زیاد با نمره پنج استفاده شد. روایی صوری پرسشنامه‌های محقق ساخته با نظر خبرگان (۳ نفر از اساتید خبره) تایید و پایایی آنها با روش آلفای کرونباخ برای هر چهار متغیر عزت نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت پذیری و مطلق گرایی بالاتر از ۰/۸۰ به دست آمد. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های محقق ساخته عزت نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت پذیری و مطلق گرایی با روش مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS و AMOS تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این مطالعه ۳۸۵ دانش آموز دوره دوم متوسطه حضور داشتند که فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی آنها در جدول ۱ قابل مشاهده است که بر اساس آن ۲۰۴ نفر پسر و ۱۸۱ نفر دختر، ۳۱۱ نفر در مدارس دولتی و ۷۴ نفر در مدارس غیرانتفاعی و ۷۹ نفر در پایه دهم، ۱۹۴ نفر در پایه یازدهم و ۱۱۲ نفر در پایه دوازدهم مشغول به تحصیل بودند.

جدول ۱. فراوانی و درصد فراوانی اطلاعات جمعیت‌شناختی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

متغیر	سطح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	پسر	۲۰۴	۵۲/۹۹
	دختر	۱۸۱	۴۷/۰۱
نوع مدرسه	دولتی	۳۱۱	۸۰/۷۸
	غیرانتفاعی	۷۴	۱۹/۲۲
پایه تحصیلی	دهم	۷۹	۲۰/۵۲
	یازدهم	۱۹۴	۵۰/۳۹
	دوازدهم	۱۱۲	۲۹/۰۹

میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی عزت نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت‌پذیری و مطلق‌گرایی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در جدول ۲ قابل مشاهده است که بر اساس آن بین عزت نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت‌پذیری و مطلق‌گرایی همبستگی معنادار وجود داشت ($P < ۰/۰۵$).

جدول ۲. میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

متغیر	میانگین	انحراف معیار	عزت نفس	تمایز یافتگی	مسئولیت‌پذیری	مطلق‌گرایی
عزت نفس	۹/۶۱	۱/۹۳	۱			
تمایز یافتگی	۸/۹۵	۲/۵۰	۰/۳۷**	۱		
مسئولیت‌پذیری	۱۶/۹۴	۲/۶۱	۰/۲۹**	۰/۳۱**	۱	
مطلق‌گرایی	۸/۴۸	۱/۶۸	۰/۳۵**	۰/۲۴**	۰/۲۶**	۱

** $P < ۰/۰۵$

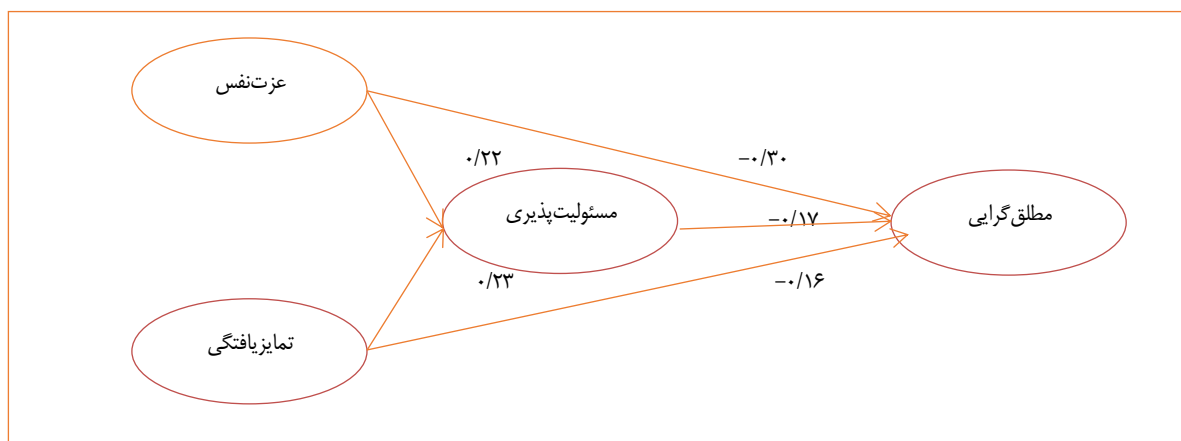
بررسی پیش‌فرض‌های مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که علاوه بر وجود همبستگی کافی بین متغیرهای پژوهش، فرض نرمال بودن متغیرهای عزت نفس، تمایز یافتگی، مسئولیت‌پذیری و مطلق‌گرایی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه به دلیل معناداری بالاتر از ۰/۰۵ آزمون کولموگروف-اسمیرنوف رد نشد. شاخص‌های برازندگی مدل عزت نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در جدول ۳ قابل مشاهده است که بر اساس آن مدل عزت نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی برازش خیلی خوب و مطلوبی داشت.

جدول ۳. شاخص‌های برازندگی مدل پژوهش در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

شاخص	مقدار	حد پذیرش	نتیجه
------	-------	----------	-------

خیلی خوب	پایین‌تر از ۳	۰/۱۰	X ² /df
خیلی خوب	پایین‌تر از ۰/۰۸	۰/۰۳	RMSEA
خیلی خوب	بالتر از ۰/۹۰	۰/۹۹	GFI
خیلی خوب	بالتر از ۰/۹۰	۰/۹۸	NFI
خیلی خوب	بالتر از ۰/۹۰	۰/۹۵	CFI
خیلی خوب	بالتر از ۰/۹۰	۰/۹۹	IFI

اثرهای مدل عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در شکل ۱ و جدول ۴ قابل مشاهده است که بر اساس آن عزت‌نفس و تمایز یافتگی بر مسئولیت‌پذیری اثر مستقیم و معنادار، عزت‌نفس، تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی اثر مستقیم و معنادار و عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی اثر غیرمستقیم و معنادار داشت ($P < ۰/۰۵$).

شکل ۱. ضریب مسیر مدل عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

جدول ۴. اثرهای مدل عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

معناداری	مقدار t	ضریب مسیر	اثرها
< ۰/۰۵	۶/۱۸	۰/۲۲	مسیر مستقیم عزت‌نفس بر مسئولیت‌پذیری
< ۰/۰۵	۸/۴۴	-۰/۳۰	مسیر مستقیم عزت‌نفس بر مطلق‌گرایی
< ۰/۰۵	۶/۵۹	۰/۲۳	مسیر مستقیم تمایز یافتگی بر مسئولیت‌پذیری
< ۰/۰۵	۴/۱۰	-۰/۱۶	مسیر مستقیم تمایز یافتگی بر مطلق‌گرایی
< ۰/۰۵	۴/۳۵	-۰/۱۷	مسیر مستقیم مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی
< ۰/۰۵	۲/۲۹	-۰/۰۴	مسیر غیرمستقیم عزت‌نفس با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی
< ۰/۰۵	۲/۳۶	-۰/۰۴	مسیر غیرمستقیم تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف مدل‌یابی عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی به منظور آسیب‌شناسی فرهنگی تربیتی نوجوانان انجام شد.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که عزت‌نفس بر مسئولیت‌پذیری اثر مستقیم و مثبت و بر مطلق‌گرایی اثر مستقیم و منفی داشت. این یافته همسو با یافته‌های پژوهش‌های گذشته بودند برای مثال (Tavassoli et al, 2015) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عزت‌نفس به صورت مستقیم بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان و به صورت غیرمستقیم با واسطه خودمختاری و انصاف بر مسئولیت‌پذیری آنان تاثیر معنادار داشت. نتایج پژوهش Agbuga (2014) نشان داد که بین عزت‌نفس و مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی بوسورها همبستگی مثبت و معنادار وجود داشت. (Faghihipour et al, 2011) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عزت‌نفس و مسئولیت‌پذیری فرماندهان نظامی رابطه مثبت و معنادار داشت. در پژوهشی دیگر Mergler et al

(2007) گزارش کردند که بین مسئولیت‌پذیری فردی، هوش هیجانی و عزت‌نفس نوجوانان و جوانان همبستگی مثبت و معنادار وجود داشت. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که عزت‌نفس وقتی پایین یا آسیب‌دیده باشد باعث برانگیخته‌شدن اضطراب، ترس و نگرانی خواهد شد و این سازه نشان می‌دهد که در درون افراد چه می‌گذرد. اگر افراد احترام و ارزش کمی برای خود قائل باشند در زندگی با مشکل‌ها و چالش‌های بیشتری مواجه می‌شوند و خیلی کمتر از عهده آنها برمی‌آیند و این افراد عموماً افرادی سهل‌انگار و غیرمسئولیت‌پذیر هستند. در مقابل افراد با عزت‌نفس بالا به‌طور معمول افکارهای مثبت را با افکارهای منفی خود جایگزین می‌کنند و به تنهایی یا با کمک دیگران بر مشکل‌ها و چالش‌ها فائق می‌آیند. همچنین، عزت‌نفس همان ارزش و احترامی است که افراد برای خویش قائل هستند و از دو بخش تشکیل شده که یکی داشتن احساس اطمینان در برخورد با چالش‌های زندگی و دیگری احساس داشتن صلاحیت برای خوشبخت‌شدن است. برخورداری از عزت‌نفس یکی از ویژگی‌های شخصیت‌هنجار می‌باشد و عزت‌نفس بالا یا احترام به خود بالا در افراد احساس توانمندی و تغییرها و تحولات مثبتی مانند پیشرفت تحصیلی، افزایش تلاش برای موفقیت، داشتن اعتمادبه‌نفس بالا و تمایل به داشتن زندگی با کیفیت بالاتر را ایجاد می‌کند. بنابراین، منطقی است که عزت‌نفس بتواند بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان اثر مستقیم و مثبت و بر مطلق‌گرایی آنان اثر مستقیم و منفی داشته باشد.

دیگر یافته‌ها پژوهش حاضر نشان داد که تمایز یافتگی بر مسئولیت‌پذیری اثر مستقیم و مثبت و بر مطلق‌گرایی اثر مستقیم و منفی داشت. این یافته همسو با یافته‌های پژوهش‌های گذشته بودند برای مثال نتایج پژوهش Homaei and DashtBozorgi (2018) نشان داد که بین تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری دانشجویان پرستاری رابطه مثبت و معنادار وجود داشت. Masoumi and Bazazian (2015) ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که تمایز یافتگی دانشجویان دختر با مسئولیت‌پذیری و جرأت‌ورزی آنان رابطه مثبت و معنادار داشت. در پژوهشی دیگر Vancea (2013) گزارش کرد که یکپارچه‌سازی رشد فردی از طریق کاهش اضطراب و افسردگی و افزایش رضایت از خود، مسئولیت‌پذیری و هوش هیجانی باعث افزایش تمایز یافتگی شد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که تمایز یافتگی هر شخص نشان‌دهنده سطح استقلال عاطفی وی از خانواده و سایر افراد مهم زندگی می‌باشد. میزان تمایز یافتگی در سطح متوسط تا بالا به فرد امکان می‌دهد تا بدون ترس از آمیختگی یا از دست رفتن هویت در آن رابطه با دیگران تعامل داشته باشد. افراد تمایز یافته تعریف مشخصی از خود و عقاید خود دارند، آنها می‌توانند جهت خویش را در زندگی انتخاب کنند و در موقعیت‌های به‌شدت عاطفی که در بسیاری از افراد منجر به بروز رفتارهای غیرارادی و گرفتن تصمیم‌های نامناسب می‌شود، کنترل خود را از دست ندهند و با در نظر گرفتن عقل و منطق تصمیم‌گیری کنند که این ویژگی برای کنترل موقعیت‌های تنش‌زا و چالش‌انگیز اهمیت زیادی دارند. همچنین، افراد تمایز یافته در قبال رفتارها و تصمیم‌های خود مسئولیت‌پذیری بیشتری احساس می‌کنند و افراد مسئولیت‌پذیر و وظیفه‌شناس به‌دنبال موفقیت و پیشرفت در همه جنبه‌های زندگی هستند. با توجه به مطالب مطرح‌شده، می‌توان انتظار داشت که عزت‌نفس بر مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان اثر مستقیم و مثبت و بر مطلق‌گرایی آنان اثر مستقیم و منفی بگذارد.

یافته‌های دیگر پژوهش حاضر نشان داد که مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی اثر مستقیم و منفی داشت. پژوهشی در این زمینه یافت نشد، اما در تبیین آن می‌توان گفت که مسئولیت‌پذیری یک الزام و تعهد جهت انجام فعالیت‌ها و وظیفه‌ها به شکل مطلوب است و این مفهوم از جمله مفاهیم نظریه وجودگرایان می‌باشد که بر اساس نظریه مذکور، مسئولیت‌پذیری امری وجود است که شکوفایی آن از طریق آموزش صورت می‌گیرد. بنابراین، هر چه افراد آگاه‌تر باشند، بیشتر احساس مسئولیت خواهند کرد و با تداوم آگاهی منجر به افزایش احساس مسئولیت می‌شوند. همچنین، مسئولیت‌پذیری توانایی تحقق نیازهای خود و پذیرفتن پیامدهای رفتارهایی است که مانعی در جهت برآوردن نیازهای دیگران باشد و برای این سازه سه بخش است. اولی یادگیری انتخاب رفتارهایی است که منجر به تحقق نیازهای اساسی می‌گردد، دومی پذیرش پیامدهای رفتاری خود و سومی مانعی در مسیر تحقق نیازهای دیگران نباشد. افزون بر آن، مسئولیت‌پذیری افراد را می‌توان در درک بالا آنان از تغییرها و تحولات‌های پیرامون و استقبال از چالش‌های اجتماعی دانست. این تغییرها و تحولات همواره با ایجاد فرصت همراه است و همین تغییرها و تحولات در جامعه مختلف در برقراری انسجام و آرامش در زندگی ضروری می‌باشند. بنابراین، منطقی است که مسئولیت‌پذیری بتواند بر مطلق‌گرایی دانش‌آموزان اثر مستقیم و منفی داشته باشد.

همچنین، عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی اثر غیرمستقیم و معنادار داشتند. پژوهشی در این زمینه یافت نشد، اما در تبیین آن می‌توان گفت که اثر عزت‌نفس و تمایز یافتگی بر مطلق‌گرایی دانش‌آموزان می‌تواند با واسطه مکانیسم‌های شناختی و اجتماعی تحقق یابد. مسئولیت‌پذیری هم دارای جنبه‌های شناختی و هم دارای جنبه‌های اجتماعی است که از جنبه‌های شناختی آن می‌توان به باور و ادراک از مسئولیت‌پذیری و از جنبه‌های اجتماعی می‌توان به داشتن مسئولیت در قبال دیگران و محیط اشاره کرد. از آنجایی که مسئولیت‌پذیری دارای هر دو جنبه شناختی و اجتماعی است و اثر عزت‌نفس و تمایز یافتگی بر مطلق‌گرایی دانش‌آموزان با واسطه مکانیسم‌های شناختی و اجتماعی صورت می‌پذیرد، لذا می‌توان انتظار داشت که مسئولیت‌پذیری میانجی مناسبی بین عزت‌نفس و تمایز یافتگی با مطلق‌گرایی باشد. با توجه به مطالب مطرح‌شده، می‌توان انتظار داشت که عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی دانش‌آموزان اثر غیرمستقیم و معنادار بگذارد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به استفاده از ابزارهای خودگزارشی اشاره کرد و داده‌های حاصل از گردآوری با پرسشنامه شاید چندان قابل اعتماد نباشند و شرکت‌کننده بدون دقت کافی به آنها پاسخ دهند. دیگر اینکه، نمونه این پژوهش محدود به منطقه‌ای خاص بود و بر همین اساس باید در تعمیم نتایج این مطالعه به سایر مناطق احتیاط شود. محدودیت دیگر با توجه به وجود تفاوت‌های جنسیتی در اکثر ویژگی‌های روانشناختی، عدم بررسی نتایج به تفکیک جنسیت بود. بنابراین، استفاده از مشاهده یا مصاحبه ساختاریافته برای گردآوری اطلاعات و داده‌ها زمانی که حجم نمونه خیلی بزرگ نباشد، پیشنهاد می‌شود. پیشنهادهای دیگر شامل تکرار این پژوهش بر روی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه سایر شهرها و حتی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه یا دوره ابتدایی و بررسی نتایج به تفکیک جنسیت و مقایسه نتایج آنها با یکدیگر می‌باشد. به‌طور کلی نتایج حاکی از نقش موثر عزت‌نفس و تمایز یافتگی با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری بر مطلق‌گرایی بود. بنابراین، برنامه‌ریزان و متخصصان فعالیت‌های فرهنگی تربیتی نوجوانان برای کاهش مطلق‌گرایی می‌توانند به دنبال طراحی و اجرای برنامه‌هایی برای بهبود عزت‌نفس، تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری باشند. پیشنهاد کاربردی دیگر، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای خانواده‌ها درباره ارتقای عزت‌نفس، تمایز یافتگی و مسئولیت‌پذیری است تا آنان از طریق ارتقای ویژگی‌های مذکور در کودکان خود زمینه را برای بهبود مطلق‌گرایی فراهم سازند.

موازین اخلاقی

در مطالعه حاضر نکات و ملاحظات اخلاقی از جمله امضای رضایت‌نامه شرکت آگاهانه در پژوهش به امضای دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه و والدین آنها رعایت شد.

مشارکت نویسندگان

در این مطالعه سهم دانشجو گردآوری داده‌ها و نگارش مقاله و سهم اساتید تحلیل داده‌ها و ویرایش مقاله بود.

تعارض منافع

در این مطالعه هیچ تضاد منافی وجود نداشت.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه به دلیل شرکت در پژوهش و از والدین آنها به دلیل موافقت جهت شرکت در مطالعه و از مسئولان اداره آموزش و پرورش و مدارس منتخب شهر تهران به دلیل همکاری با پژوهشگران تقدیر و تشکر می‌گردد.

Reference

- Agbuga B. (2014). Relationship between self-esteem and personal and social responsibility in young boxers. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 5(2): 48-59.
- Akpasa IO, Yemitan TA, Ogunbanjo BO, Oyapero A. (2022). Impact of severity of malocclusion and self-perceived smile and dental aesthetics on self-esteem among adolescents. *Journal of the World Federation of Orthodontists*, 11(4): 120-124.
- Baumeister-Lingens L, Rothe R, Wolff L, et al. (2023). Vagally-mediated heart rate variability and depression in children and adolescents - A meta-analytic update. *Journal of Affective Disorders*, 339: 237-255.
- Caton MT. (2021). The impact of spirituality, social support, and self-esteem on the resilience of Haitian nurses: Implications for nursing education. *Archives of Psychiatric Nursing*, 35(2): 206-212.
- Chan EY. (2019). Political orientation and physical health: The role of personal responsibility. *Personality and Individual Differences*, 141: 117-122.
- Darbishire PL, Prichard AC, Devine PS. (2023). A historical overview of IPPE program administrators' roles and responsibilities at US colleges and schools of pharmacy. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 15(5): 439-443.
- Davies C, Stoney T, Hutton H, et al. (2021). School-based HPV vaccination positively impacts parents' attitudes toward adolescent vaccination. *Vaccine*, 39(30): 4190-4198.
- Dehqaninejad A. (2013). Moral absolutism from Qazi Abd Al-Jabbar Mo'tazeli's viewpoint. *Research Quarterly in Islamic Ethics*, 6(20): 155-162. (In Persian)
- Faghihipour J, Atashi SH, Faghihipour S. (2011). An investigation of the relationship between tolerance of stress, self-esteem and accountability of the commanders of Imam Ali University and their emotional intelligence (Shad model). *A Research Quarterly in Military Management*, 11(41): 67-90. (In Persian)
- Homaei R, DashtBozorgi Z. (2018). Correlation of self-differentiation and optimism with responsibility and marital satisfaction in nursing students. *Journal of Health Promotion Management*, 7(2): 58-65. (In Persian)
- Kossaify A, Hleihel W, Lahoud JC. (2017). Team-based efforts to improve quality of care, the fundamental role of ethics, and the responsibility of health managers: monitoring and management strategies to enhance teamwork. *Public Health*, 153: 91-98.
- Lahav Y, Stein JY, Solomon Z. (2016). Keeping a healthy distance: Self-differentiation and perceived health among ex-prisoners-of-war's wives. *Journal of Psychosomatic Research*, 89: 61-68.
- Liu SW, Luo L, Wu MC, et al. (2016). Correlation between self-differentiation and professional adaptability among undergraduate nursing students in China. *International Journal of Nursing Sciences*, 3(4): 394-397.
- Masoumi M, Bazazian S. (2015). The relationship between assertiveness, responsibility and self-differentiation in female students. *Journal of Woman & Study of Family*, 7(26): 77-90.
- Mergler A, Spencer FH, Patton W. (2007). Relationships between personal responsibility, emotional intelligence, and self-esteem in adolescents and young adults. *The Educational and Developmental Psychologists*, 24(1): 5-18.
- Mongan Simon HL, DiPlacido J, Conway JM. (2019). Attachment styles in college students and depression: The mediating role of self-differentiation. *Mental Health & Prevention*, 13: 135-142.
- Mosotho NL, Timile I, Joubert G. (2017). The use of computed tomography scans and the Bender Gestalt Test in the assessment of competency to stand trial and criminal responsibility in the field of mental health and law. *International Journal of Law and Psychiatry*, 50: 68-75.
- Peleg O, Zoabi M. (2014). Social anxiety and differentiation of self: A comparison of Jewish and Arab college students. *Personality and Individual Differences*, 68: 221-228.
- Radhakrishnan RV, Jain M, Mohanty CR, Jacob J, et al. (2021). The perceived social stigma, self-esteem, and its determinants among the health care professionals working in India during COVID 19 pandemic. *Medical Journal Armed Forces India*, 77(2): 450-458.

- Roden RC, Schmidt EK, Holland-Hall C. (2020). Sexual health education for adolescents and young adults with intellectual and developmental disabilities: recommendations for accessible sexual and reproductive health information. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(9): 699-708.
- Safayi Sangari A, Gordi K. (2018). Evaluation of absolutism and relativism in the field of women's rights. *The Journal of Human Rights*, 13(1): 111-132. (In Persian)
- Tavassoli GhA, Chalabi M, Ebrahimpour D, Khoramdel S. (2016). The relationship between self-esteem, autonomy, instructor fairness and student responsibility. *Iranian Journal of Educational Society*, 1(2): 1-36. (In Persian)
- Vancea F. (2013). The increase of the differentiation level of the self through unifying personal development. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 78: 180-184.
- Yang Q, Ybarra O, Vanden Bos K, et al. (2019). Neurophysiological and behavioral evidence that self-uncertainty salience increases self-esteem striving. *Biological Psychology*, 143: 62-73.